

Advies van het Europees Economisch en Sociaal Comité over Een sterkere Europese industrie om bij te dragen tot groei en economisch herstel - Actualisering van de mededeling van de Commissie over het industriebeleid

(COM(2012) 582 final)

(2013/C 327/14)

Rapporteur: **Joost VAN IERSEL**

Corapporteur: **Enrico GIBELLIERI**

Het Europees Economisch en Sociaal Comité (hierna: EESC) heeft op 10 oktober 2012 besloten overeenkomstig artikel 29, lid 2, van zijn reglement van orde een initiatiefadvies op te stellen over

Een sterkere Europese industrie ten dienste van groei en economisch herstel. Actualisering van de mededeling over het industriebeleid

(COM(2012) 582 final).

De adviescommissie Industriële Reconversie (CCMI), die met de voorbereidende werkzaamheden was belast, heeft haar advies goedgekeurd op 18 juni 2013.

Het EESC heeft tijdens zijn op 10 en 11 juli 2013 gehouden 491e zitting (vergadering van 11 juli) onderstaand advies uitgebracht, dat met 132 stemmen vóór en 1 stem tegen, bij 3 onthoudingen, werd goedgekeurd.

1. Conclusies en aanbevelingen

1.1 Het EESC is zeer goed te spreken over de speciale aandacht die in de door de Commissie in oktober 2012 bijgewerkte versie van dit industriebeleid en de daaraan gehechte bijlagen (waarin het industriebeleid en de tekortkomingen in de lidstaten uitvoerig worden geanalyseerd) aan Europa's industrie - product-verwerking en dienstverlening - wordt geschonken. De standpunten die daarin tot uitdrukking worden gebracht, komen in veel gevallen overeen met die van het EESC ⁽¹⁾. De echte proef op de som wordt de wijze waarop hieraan uitvoering wordt gegeven.

1.2 Het industriebeleid, een van de zeven vlaggenschipinitiatieven van de Europa 2020-strategie, moet een hoeksteen worden van het nieuwe groei-initiatief waarover veel te doen is maar waar nog te weinig van terecht komt. Daarvoor is nodig dat een omslag wordt gemaakt naar de juiste instelling en dat samenhang wordt gebracht in de manier waarop te werk wordt gegaan. Dat dit politieke gevolgen zal hebben, spreekt voor zich. Het EESC dringt er bij de Commissie, de Raad en het Europees Parlement op aan om zich nog meer in te zetten voor (samenhangende!) initiatieven en horizontaal beleid waarmee de gigantische uitdagingen om de industriële productie overal in Europa op te voeren, worden aangegaan.

1.3 De Europese Raad zou het voortouw moeten nemen door voor het industriebeleid een agenda vast te stellen. De Commissie moet daar volledig bij worden betrokken. Tijdens de bijeenkomsten van de Raad in diverse samenstellingen – met ministers van concurrentievermogen, onderzoek, milieu en sociale zaken – maar ook bij de Commissie en het Europees Parlement moet alle aandacht doelgericht uitgaan naar de meest geavanceerde beleidsmaatregelen op dit gebied in Europa en moeten die beleidsmaatregelen in kaart worden gebracht en gepromoot.

1.4 Besluiten over aan het industriebeleid gerelateerde maatregelen, stappenplannen en termijnen kunnen alleen een drijvende kracht voor Europa worden als daaraan in brede kring bekendheid wordt gegeven. Daarmee is het vooralsnog bedrevend gesteld.

1.5 Daar komt nog bij dat de EU behoefte heeft aan optimale convergentie tussen het beleid van 27 lidstaten en het industriebeleid van de EU. Daarvan is volgens een ruime keur van analyses nog geen sprake. Verscheidenheid maakt sterk, versnippering zwakt af. Er moet een einde worden gemaakt aan het gebrek aan geopolitiek evenwicht.

1.6 Betere randvoorwaarden impliceren met name dat de eengemaakte markt van de EU tot stand wordt gebracht in een sociale markteconomie en wordt gebaseerd op nauwgezette analyses, regelgeving en toepassing daarvan overal in de EU. Bovendien moet er voor de eengemaakte markt van overheidswege worden geïnvesteerd in grensoverschrijdende verbindingen zoals wegen, water- en spoorwegen, havens en vliegvelden.

1.7 Er zijn inmiddels al ruim 26 miljoen mensen werkloos, de economie groeit nauwelijks en de begrotingen staan onder druk. Daarom is er behoefte aan stimulerende vooruitzichten en voorwaarden voor innovatie en industrie. Alleen als begrotingsconsolidatie (bezuinigingen), nationale hervormingsprogramma's en industriebeleid goed op elkaar worden afgestemd, kunnen er weer investeringen worden gegenereerd en arbeidsplaatsen worden geschapen, waardoor het vertrouwen weer toeneemt.

1.8 Maatregelen van de EU moeten altijd bevorderlijk zijn voor Europa's positie in de wereld, niet alleen als concurrent maar ook als partner. De zeer ambitieuze doelstelling om voor de verwerkende industrie in 2020 een aandeel van 20 % te behalen, vergt aanzienlijke investeringen en beleidsbijsturingen. De productiviteit moet beslist groter worden.

⁽¹⁾ Zie o.a. PB C 218 van 23.07.2011, blz. 38, een reactie van het EESC op de vorige Mededeling van de Commissie over het industriebeleid (2010)

1.9 Het belang van "slimme" voorwaarden voor de industrie is veel groter dan dat van technische voorschriften en aanpassingen, omdat het daarbij gaat om het geheel van industriële randvoorwaarden, waaronder met name een samenhangend en voorspelbaar ondernemingsklimaat voor de lange termijn en energiebeleid waarmee de grondslag voor een concurrentierichtige industrie wordt gelegd. Die "slimme" voorwaarden moeten garant staan voor uitstekende prestaties en een stimulan vormen voor de opkomst van nieuwe vormen van industrie.

1.10 Beleidsmaatregelen van de EU moeten op maat gesneden en sectorgebonden zijn en worden gebaseerd op analyses van onderaf waarin de technisch-economische vaardigheden en uitdagingen het beste tot hun recht komen. Deze beginselen moeten ook worden toegepast bij de verwezenlijking van de doelstellingen van het vlaggenschipinitiatief "Efficiënt gebruik van hulpbronnen", waarvan het doel is om efficiënter gebruik te maken van grondstoffen en tegelijkertijd innovatie te bevorderen en Europese ondernemingen meer veerkracht te geven.

1.11 Industriebeleid heeft een krachtige sociale dimensie met gevolgen voor alle geledingen van de samenleving: regio's en gemeenten, ondernemingen en werknemers op werkplekken waar de arbeidspatronen aan snelle verandering onderhevig zijn (digitalisering, robotisering, aan dienstverlening gerelateerde productie, ICT, onderwijs en universiteiten), consumenten en burgers. Industriebeleid komt neer op herstructurering en anticipatie en moet de meest moderne vormen van onderwijs, opleiding en voorlichting bieden en een stimulan vormen voor technologie, innovatie, creativiteit en ondernemerschap. Ook op demografische veranderingen moet naar behoren worden geanticipeerd en gereageerd.

1.12 Regio's met ambitie verhogen de prestaties van de industrie. Die regio's zouden moeten kunnen rekenen op de steun van de EU en de lidstaten voor hun werkwijzen, waaronder specialisering en bijbehorend onderzoek, kwalificaties en clusters, waarvoor ze alleen op hun eigen krachten vertrouwen. Hier valt "een wereld te veroveren".

1.13 Initiatieven en projecten evenals voorbeelden van geslaagde nationale en regionale methoden waardoor het vertrouwen van burgers en sociaaleconomische actoren weer wordt vergroot, moeten voor het voetlicht worden gebracht. Er moet nog meer worden ingezet op partnerschapsovereenkomsten tussen de EU en de lidstaten en netwerkvorming tussen de lidstaten en regio's. Het jaarlijks terugkerende Europees semester biedt legio kansen om daarop voortdurend toe te zien.

1.14 Het industriebeleid van de EU moet een proces zijn van visies en bevoegdheden die tussen de EU en de lidstaten worden gedeeld en gezamenlijk ondernomen acties waarin ondernemers en vakbonden volwaardige partners zijn. Ook andere stakeholders, zoals onderwijsinstellingen, universiteiten (onderzoek), ngo's en consumenten, moeten daar zo nodig bij worden betrokken.

1.15 Sommige lidstaten doen het economisch veel beter dan andere. Dat neemt niet weg dat alle lidstaten de vruchten moeten plukken van voorbeelden van geslaagde methoden (*best practices*) en de zienswijzen en benaderingen die daaraan ten grondslag liggen.

1.16 Het EESC houdt niet op voorstellen te doen voor sectorgebonden en industriebeleid (zie bijlage). Onderhavig advies gaat vooral over de samenhang tussen belangrijke vraagstukken

en de vraag hoe *governance* door middel van coördinatie en nauwkeurige afstemming effectief kan worden gemaakt.

2. Achtergrond

– A/Wereldwijd

2.1 Volgens de analyse van de Commissie lijkt "het aandeel van de arbeidskosten in de totale productiekosten steeds kleiner te worden" ⁽²⁾. Productiviteit is een belangrijke factor. Sommige producties komen weer terug naar Europa, maar de concurrentie wordt juist groter op andere gebieden. Dat laatste heeft te maken met de verbetering van de economische infrastructuur in de BRICS-landen, het duurder worden van de euro en de stijging van de energieprijzen, wat evenzeer prikkels zijn om in het buitenland te investeren.

2.2 Bovendien loopt Europa achter bij de VS en Japan in innovatievermogen en technologische specialisering. Europa tinnert meer aan de weg dan de VS als het gaat om ondernemingen die zich bezighouden met mediumhigh- en medium-low-technologie, maar de kloof die er altijd al tussen die continenten is geweest op het gebied van high-technologie, is de afgelopen jaren nog veel groter geworden.

2.3 In de VS zetten het Witte Huis en het Congres alles op alles voor een heropleving van hun industrie middels een nationale strategie voor meer concurrentievermogen 2014-2018 ⁽³⁾. In die strategie worden de rol en waarde van industrie voor economie, veiligheid en het leiderschap van de VS in de wereld als centraal vraagstuk aangemerkt.

2.4 Publiekprivate partnerschappen (ppp's) versterken er de technologische en innoverende infrastructuur. Daar zijn de ministeries van defensie, van energie en van handel regelrecht bij betrokken, maar ook de National Science Foundation en de NASA, waarbij stimulansen worden gegeven aan een groot aantal nationale onderzoekscentra en universiteiten.

2.5 Die ontwikkeling is opmerkelijk voor een land waar de postindustriële economie tot voor kort nog hoog in het vaandel werd gedragen. Het groeiende concurrentievermogen van China en andere landen heeft een wakkerschuddende werking gehad. De manier waarop tegen de werkelijkheid wordt aangekeken, verandert. Naar verwachting wordt China in 2030 het grootste economische machtsblok ter wereld, alhoewel de VS wereldleider zouden blijven. Japan en Europa zouden daar ver bij achterblijven ⁽⁴⁾.

2.6 Nieuwe olieboringen en vooral uit schalie gewonnen aardgas zullen naar verwachting de VS op den duur onafhankelijk maken van de invoer van energie. De verkenning van deze mogelijkheid wordt beschouwd als een revolutie in de energievoorziening die tot de heropleving van de Amerikaanse industrie leidt en geopolitieke verschuivingen met zich mee brengt. Wel moeten er nog oplossingen worden gevonden voor milieu- en gezondheidsproblemen ⁽⁵⁾.

⁽²⁾ Werkdocument van de Commissiediensten SWD(2012)297 final, blz. 10.

⁽³⁾ *American Manufacturing Competitiveness Act* van 2012

⁽⁴⁾ *Global Trends: Alternative Worlds*, National Security Council, Washington, december 2012

⁽⁵⁾ US EPA, *Study of the Potential Impacts of Hydraulic Fracturing on Drinking Water Resources: Progress Report*, december 2012 (<http://www2.epa.gov/hfstudy>)

2.7 China, Brazilië en India blijven aan betekenis winnen. Rusland volgt die landen op de voet. In hun kielzog zijn andere Aziatische en Zuid-Amerikaanse landen ook snel in opkomst. De groeicijfers in de opkomende landen zijn nu al jaren ver boven het gemiddelde, vooral in Azië. Nieuw opgezette onderwijsstelsels leveren in grote getalen hoogopgeleide en hooggeschoolde technici en ingenieurs af. Daarnaast worden gigantische onderzoekscentra opgezet. Goederen en innoverende procedés worden in het algemeen van steeds hogere kwaliteit. De achterstand qua vervoersfaciliteiten en diensteninfrastructuur wordt snel ingelopen.

2.8 In China is een systeem in opkomst dat een mix vormt van staatskapitalisme en vrije-marktinstrumenten⁽⁶⁾. Dit systeem is nauw vervlochten met de heersende nationale cultuur en (politieke) tradities. De manier waarop rijkdommen worden gegenereerd, gaat niet gelijk op met democratie en mensen- en werknemersrechten. De situatie wat milieu en volksgezondheid betreft is nog steeds onderontwikkeld, maar de productie is kwalitatief beter aan het worden. Een tegenstroom is alles behalve uitgesloten. Toch kan met recht worden gesteld dat de overheid met haar kapitalistische bemoeienis zal blijven aansturen op bepaalde productievormen die aansluiten bij nationale ambities. Investerings met middelen van de overheid kunnen, zowel in het buiten- als in het binnenland, een vergelijkbaar resultaat opleveren.

2.9 Sommige landen profiteren van een besluitvorming die vlotter verloopt dan die van de EU, omdat alle besluiten daar door één centrale overheid worden genomen en er wordt gewerkt met een gemeenschappelijk strategie en overeengekomen doelstellingen voor de publieke sector.

2.10 Bepaalde delen van Afrika zijn zich ook volop aan het ontwikkelen. China investeert daar grote bedragen zonder te letten op mogelijke gevolgen voor de samenleving.

2.11 De internationale context en geopolitieke omstandigheden zijn voortdurend aan het veranderen. Feitelijke gegevens zijn van het allergrootste belang als het erom gaat het publiek en politici zich daar bewuster van te maken. Het EESC adviseert om jaarlijks voor de EU een scorebord op te stellen waardoor een aantal sociaaleconomische, technologische en werkgelegenheidsontwikkelingen in andere relevante delen van de wereld inzichtelijk worden gemaakt.

– B/Europa

2.12 De grondige analyses die de Commissie van de trends in Europa en per land heeft gemaakt, wijzen op een groeiend besef van de behoefte aan een verwerkende industrie.

2.13 De verschillen tussen landen zijn groot. In Duitsland bevindt zich bijna 30 % van de verwerkende industrie in Europa, terwijl andere – kleine of grote – landen veel minder verwerkende industrie hebben en soms zelf een verwaarloosbaar aandeel daarin vertegenwoordigen. In sommige lidstaten vertonen de investeringen in industrie over de afgelopen twintig

jaar een sterk dalende lijn. Soms is die daling terug te voeren op grootschalige herstructureringen, maar de oorzaak kan ook een zekere mate van nalatigheid zijn⁽⁷⁾.

2.14 De lidstaten passen zeer uiteenlopende methoden toe om betere voorwaarden te creëren. Uiteraard zijn sommige van die maatregelen succesvoller dan andere. De werkgelegenheid in de industrie blijft gestaag teruglopen. Sinds in 2008 de crisis is uitgebroken, zijn er in de verwerkende industrie meer dan vier miljoen banen verloren gegaan.

2.15 Niets wijst erop dat er tussen de lidstaten onderling over beleid, instrumenten of *best practices* wordt gesproken. Nationale concepten voor industrie- of innovatiebeleid worden in eerste instantie ingegeven door nationale tradities en procedures en worden ook als zodanig aangemerkt in de nationale randvoorwaarden en betrekkingen tussen overheid en particuliere sector, waartoe ondernemingen, onderzoekscentra en universiteiten, vakbonden e.a. behoren.

2.16 Het gevolg is dat veel beleid en bijbehorende financiële regelingen voornamelijk nationaal georiënteerd zijn, wat noch de eengemaakte markt, noch de opstarting van horizontale grensoverschrijdende projecten ten goede komt.

2.17 Afgezien van erg goede resultaten in sommige landen, is er sprake van een ongewenste versnippering van de eengemaakte markt die, zoals de Commissie terecht opmerkt, een rem zet op potentiële groeifactoren.

2.18 Verscheidenheid als inspiratiebron voor creativiteit is een belangrijk troefkaart voor Europa, maar daarvan kunnen alleen alle Europeanen profiteren als wordt gewaarborgd dat naar gemeenschappelijke doelstellingen wordt gestreefd. Er moet worden gezorgd voor een optimale dosering van enerzijds die verscheidenheid tussen de lidstaten "als inspiratiebron voor creativiteit" en anderzijds een transparante en overtuigende convergentie.

2.19 Het voorbeeld van de VS leert dat een dergelijke convergentie vooral gunstig is voor continentale netwerken van kleine en middelgrote ondernemingen met een groeipotentieel.

3. Europa 2020-strategie: een visie en vaardigheden delen en samen acties ondernemen

3.1 De eengemaakte markt is toe aan een nieuw elan. Verkapt protectionisme is weliswaar aan het toenemen en renationalisering en versnippering dreigen nog steeds, maar het lukt de EU om de eengemaakte markt ongedeed uit de strijd te laten komen en het beginsel van open markten onaangetast te laten, alhoewel de toepassing van regelgeving een zwak punt blijft.

3.2 De Europa 2020-strategie waarin de mogelijkheid van door de EU en de lidstaten gedeelde bevoegdheden wordt overwogen, moet de weg wijzen. Met deze strategie worden instrumenten aangereikt om profijt te trekken van de voordelen van

⁽⁶⁾ Zie *State Capitalism*, the Economist, Special Report, januari 2011

⁽⁷⁾ Werkdocument van de Commissiediensten "Industrial Performance Scoreboard and Report on Member States' Competitiveness, Performance and Policies" (SWD(2012) 298 final, delen 1 t/m 4)

de algemene Europese schaalvergroting zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de geheel eigen benaderingen en methoden van de lidstaten. De mogelijke voordelen van een dergelijke doelgerichte *governance* zijn stelselmatig onderbelicht gebleven.

3.3 Er is ook dringend behoefte aan zichtbare resultaten in de vorm van succesvolle innoverende processen en banengroei, die gelijk opgaan met de veranderende patronen in fabricage, commercialisering en dienstverlening.

3.4 Er moeten welbewuste pogingen worden gedaan om vooruit te lopen op herstructureringen, omdat daardoor het draagvlak voor aanpassingen wordt vergroot en die inspanningen bevorderlijk zijn voor de her- en bijscholing van werknemers en het aantal banen zonder arbeidszekerheid binnen de perken helpen houden ⁽⁸⁾.

3.5 De Mededeling die de Commissie in 2010 heeft uitgevaardigd, geeft nu al aanleiding tot initiatieven zoals Horizon 2020 en initiatieven op gebieden als concurrentievermogen testen, industriële innovatie, hulpbronnenefficiëntie, vaardigheden en onderwijs, toegang tot financiën, interactie tussen industrie en dienstverlening en vervagende verschillen tussen die twee en een groeiend besef van complicaties bij internationale investeringen en de overdracht van technologie.

3.6 Verbazingwekkend is dat er tot voor kort nauwelijks transparante *peer reviews* van lidstaten zijn gehouden. De toezichthoudende rol van de Commissie moet worden uitgebreid.

3.7 Dergelijke *peer reviews* zouden achterhaalde structuren in industrie en besluitvorming aan het licht brengen, zouden meer vaart zetten achter modernisering op grond van geslaagd gebleken methoden en kunnen, zowel in de overheids- als in de particuliere sector, dienen als indicatoren voor Europese convergentie "naar boven toe".

3.8 In de werkdocumenten van de diensten van de Commissie staan voor ieder land aanbevelingen die regelrecht aan de industriële ontwikkeling zijn gerelateerd ⁽⁹⁾. Aan die landspecifieke aanbevelingen moet beter gevolg worden gegeven in de hervormingsprogramma's waarover de lidstaten en de Commissie overleg plegen in het kader van het Europees semester.

3.9 Dat neemt niet weg dat de plank wel heel erg zou worden misgeslagen als alleen de Commissie hiermee wordt belast. Hierin ligt ook een vooraanstaande taak voor de bevoegde ministeries van de lidstaten die verantwoordelijk zijn voor beleid waarvoor geen EU-regelgeving of -maatregelen bestaan. Bovendien moeten die ministeries ook toezien op de behoorlijke toepassing van EU-regelgeving.

3.10 Financieel beleid in de eurozone leidt tot zorgvuldige coördinatie tussen EU-instellingen en nationale overheden. Er is geen reden waarom hetzelfde niet mogelijk zou zijn voor de consolidering van de randvoorwaarden voor industrie, innovatie en banengroei, waaraan een gedeelde visie ten grondslag ligt.

3.11 De documenten van de diensten van de Commissie kunnen lidstaten ook helpen om elkaar - bilateraal of trilateraal - te beoordelen op aan de industrie gerelateerde gebieden, zoals vaardigheden en onderwijs, technologie en innovatie, administratieve lasten, belastingbeleid en overheidssteun. Lidstaten kunnen daaruit moeiteloos conclusies trekken voor wenselijk binnenlands beleid in een Europees perspectief. Hoe dan ook moet een grondige beoordeling van de maatregelen die worden uitgevoerd, altijd deel uitmaken van nationale programma's.

3.12 Voor deze trends is draagvlak nodig in alle geledingen van de samenleving. Daarom is het erg belangrijk dat werkgeversorganisaties en vakbonden er als volwaardige partners aan deelnemen. Dit geldt zo nodig ook voor andere stakeholders, zoals onderwijsinstellingen, ngo's en consumentenorganisaties. Benaderingen op grond van consensus werpen vruchten af. Heel nuttig zijn sociale dialogen op nationaal of regionaal bestuursniveau of binnen bedrijfstakken en bedrijven.

4. Vraagstukken die aan de orde moeten worden gesteld

4.1 Het EESC deelt de mening van de Commissie dat *het industriebeleid van de EU staat of valt met het complementaire karakter van nationale en EU-maatregelen*. Dat complementaire karakter zal de impact vergroten van zowel nationaal als EU-beleid. Ook ontstaan daardoor tal van kansen om de daad bij het woord te voegen.

4.1.1 Een algemeen concept houdt in dat een alomvattende aanpak wordt gevolgd en dat transversaal beleid wordt gevoerd. Het EESC wijst op onderstaande nauw verweven thema's die naar zijn oordeel bepalend zijn voor de toekomst van de Europese industrie.

4.2 Industriële innovatie

4.2.1 **Industriële innovatie** vergt een stevige Europese technologische onderbouwing, die berust op grensoverschrijdende coördinatie en samenwerking tussen onderzoeksinstituten en universiteiten, toegepaste technologie en ondernemingen.

4.2.2 Het komt voor de EU en de nationale O&O-programma's aan op geavanceerde ontsluitings- en andere transversale technologie. Daar hebben veel downstream activiteiten en beleidsmaatregelen van overheidswege (bv. op het gebied van infrastructuur en duurzaamheid) baat bij. Van cruciaal belang is het EU-kader voor samenwerking en raadpleging tussen overheden en particuliere ondernemingen, met name middels technologie-platforms van de EU. Overheidsopdrachten moeten ook prikkels bevatten voor geavanceerde innovatie.

4.2.3 Technologie is het strijdperk van de toekomst. De Commissie en de Raad Onderzoek moeten het voortouw nemen met het oog op de consolidering van de eengemaakte technologiemarkt en grensoverschrijdende projecten, en wel door een lans te breken voor internationale (vlaggenschip)projecten. Investeringen in innovatie en hoogwaardige banen moeten worden geruggensteund door succesvolle O&O-activiteiten en Europese octrooien.

⁽⁸⁾ Zie ook het Cercas-verslag van het Europees Parlement

⁽⁹⁾ Zie voetnoot 7: SWD delen 1 t/m 4

4.2.4 Het EESC wijst op het belang van subsidiëring door de EU van O&O en grensoverschrijdende projecten. Horizon 2020 moet de zich snel verder uitbreidende inspanningen van andere landen kunnen bijbenen. Europa behoort nog steeds tot de kopgroep, maar zijn traditionele leidersrol is tanende. Bezuinigingen op het budget voor Horizon 2020 hebben een averechtse werking.

4.2.5 De prominente rol van hoger onderwijs en bijbehorende onderzoeksactiviteiten behoeft geen betoog. Programma's en het beheer daarvan moeten zo nodig worden bijgestuurd.

4.2.6 Wenselijk is dat ieder jaar informatie wordt gegeven over overheids- en particuliere investeringen in hoogwaardige technologie.

4.2.7 Innovatie heeft ook invloed op tal van andere gebieden. Innovatie brengt weer vaart in ondernemingen en zorgt voor een nieuw elan op de werkplek: herijking van bestaande productiemethoden, herstructurering van achterhaalde verrichtingen, ontwikkeling van waardeketens en nieuwe "sectoren" en vervaging van de grenzen tussen industrie en dienstverlening. Innovatie staat voor modernisering en creativiteit in de samenleving en zou dan ook als zodanig voor het voetlicht moeten worden gebracht.

4.2.8 De Commissie benadrukt dat de behoefte aan technologie en innovatie voor al haar diensten een horizontale prioriteit is. Het zou een goede zaak zijn als nationale administraties die werkwijze overnemen.

4.3 Vaardigheden en kwalificaties

4.3.1 Technologie, innovatie, productieprocedures waaraan opnieuw vorm wordt gegeven, vervlechting van industrie en dienstverlening, evenals de nieuwe eisen en speerpunten zoals die voortkomen uit de samenleving, zijn zonder uitzondering redenen om **adequate vaardigheden en kwalificaties**, van bovenaf tot onderaan, als doorslaggevend te beschouwen.

4.3.2 Eigentijdse onderwijssystemen op alle niveaus geven de doorslag. De EU is in de loop van de tijd terecht steeds meer aandacht gaan besteden aan onderwijs, educatie en opleiding, zowel landelijk als regionaal. Onderwijs is een basisvereiste en moet binnen het bereik liggen van alle burgers.

4.3.3 Welke groei-initiatieven de EU ook neemt, het zwaartepunt moet daarin altijd bij het hele onderwijsspectrum worden gelegd. De verschillen tussen lidstaten zijn groot: daarom is de uitwisseling van voorbeelden van geslaagde methoden onontbeerlijk als middel om met name iets te doen aan de werkloosheid onder jongeren.

4.3.4 Stakeholders spelen een doorslaggevende rol. Op alle niveaus – in bedrijven (ook met ondernemingsraden) en op lokaal, regionaal, nationaal en EU-niveau – moeten sociale dialogen worden gevoerd over (alternerend) onderwijs, leerlingenplaatsen, industriële opleidingen en geavanceerd (levenslang) leren, met als doel om vaardigheden en inzetbaarheid af te stemmen op de vraag op de arbeidsmarkt. Grensoverschrijdende erkenning van bekwaamheden en kwalificaties moet de regel zijn, omdat daardoor de internationale mobiliteit wordt bevorderd.

4.3.5 In overeenstemming met de OESO zou de Commissie moeten worden belast met de uitvoering van *peer reviews* van de onderwijsstelsels en de resultaten daarvan in de lidstaten. Hier

net zo goed als op tal van andere gebieden, zullen dergelijke beoordelingen waar nodig nuttige indicatoren opleveren voor mogelijke verbeteringen.

4.3.6 Zowel in het bedrijfsleven als in de samenleving worden steeds hogere bekwaamheidseisen gesteld. Prioritair zijn technische opleidingen en dienstverlening in de verwerkende industrie, gaande van laag- tot hooggeschoolden. Technisch voortgezet onderwijs en beroepsopleidingen en opleidingsstelsels zijn van cruciaal belang.

4.3.7 In het hoger onderwijs moet een oplossing worden gevonden voor het structurele tekort aan wetenschappers, ingenieurs en wiskundigen - studenten en onderzoekers -, als middel om het gebrek aan onderlinge afstemming van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt te bestrijden.

4.3.8 Werknemers zouden altijd in aanmerking moeten komen voor een beroepsopleiding. Dit geldt vooral voor werknemers en ambachtslieden die in kleine, middelgrote en ambachtelijke ondernemingen gespecialiseerd werk doen.

4.3.9 De modernisering van de industrie vraagt om een mentaliteitsverandering. Van groot belang voor die mentaliteitsverandering is o.m. de totstandbrenging van duurzame werkgelegenheid in de industrie, ofwel werkgelegenheid waarbij de werknemers zowel qua arbeidsorganisatie als qua veiligheid en gezondheid op de werkplek bijdetijdse voorwaarden genieten. Een groter concurrentievermogen moet gepaard gaan met adequate arbeidsvoorwaarden en rechten voor de werknemers.

4.3.10 Bijzondere aandacht moet worden besteed aan de gevolgen van de vergrijzing voor het arbeidsaanbod in de industrie. Niet alleen de werkomstandigheden van oudere werknemers, maar ook de structuur en capaciteit van opleiding en levenslang leren moeten daaraan worden aangepast.

4.4 Toegang tot financiën

4.4.1 Toegang tot **financiën** blijft een zwak punt. De industrie heeft zwaar te lijden gehad onder de crisis in het bankwezen. Banken verstrekken nog steeds mondjesmaat leningen. De crisis heeft renationalisering van transacties in de hand gewerkt. De van oudsher al bestaande terughoudendheid als het gaat om het aangaan van risico's wordt groter naarmate de internationale regels inzake eigen vermogen, en naar het zich laat aanzien ook de financiële regelgeving van de EU, stringenter worden. Gelukkig zullen de Basel III-regels, die de verstrekking van leningen in de weg staan, geleidelijk aan soepeler worden toegepast.

4.4.2 Kleine en middelgrote ondernemingen vragen om adequatere financiële engineering en nieuwe financieringsbronnen zoals verzekeringsmaatschappijen of pensioenfondsen. Een belangrijk doel is om de risico's te spreiden en/of te verkleinen, o.a. door garantieregelingen of overheidsfondsen. *Crowdfunding* moet aantrekkelijke vooruitzichten gaan bieden.

4.4.3 Ondertussen moeten leningen ook vaker in de particuliere sfeer of bij andere financiële instellingen dan banken worden verkregen. De schijnwerpers moeten worden gericht op particuliere initiatieven in lidstaten. Boekdelen spreekt het verschil met de VS: twee derde van alle Amerikaanse investeringen wordt buiten de financiële instellingen om gefinancierd, tegen een derde van alle investeringen in Europa. De wetgeving van de EU en de lidstaten moet een stimulans zijn voor de trend naar meer financiering en eigen vermogen door en van particulieren, met name om innovatie te bevorderen.

4.4.4 Vanwege het subsidiariteitsbeginsel zijn er overal in Europa veel verschillende belastingmaatregelen en systemen voor subsidies en leningen. Het EESC verzoekt de Commissie met klem om een evaluatie en *peer reviews* van nationale instrumenten uit te voeren, zodat de beleidsinstrumenten echt gaan convergeren.

4.4.5 De EIB en de Commissie werken aan instrumenten van de volgende generatie voor de hele EU, d.w.z. instrumenten die meer invloed en een groter hefboomeffect hebben dan subsidies. De bedoeling is dat de combinatie van risicovermogen van EU-fondsen en financieringsvermogen van de EIB resulteert in een mix van capaciteiten voor productontwerp en toepassing van financiële instrumenten voor industriële doeleinden.

4.4.6 Revolverende fondsen, die worden gecoördineerd tussen de EIB en de Commissie en van toepassing moeten zijn op Horizon 2020, Cosme, het MFK en regionaal beleid, moeten inkomensvermenigvuldigende resultaten opleveren. Zichtbaarheid, ofwel duidelijkheid over wie waarvoor verantwoordelijk is, verdient speciale aandacht. Er moet beslist worden vastgehouden aan een solide en goed beheerd EU-budget dat naadloos aansluit bij succesvol opgezette/herschikte nationale kredietverleninginstrumenten. Projectobligaties en groene leningen moeten onderhevig zijn aan expansie.

4.4.7 De huidige EU-regels zijn niet soepel genoeg en te bureaucratisch. Het EESC blijft erop hameren dat EU-instrumenten toegesneden moeten zijn op de markt en gemakkelijk moeten kunnen worden toegepast. Er moet vlot mee kunnen worden ingespeeld op snel veranderende marktomstandigheden, zowel in het geval van innoverende bedrijven als van kleine, aan het zicht onttrokken micro-economische projecten. Er moet weer een evenwicht worden gevonden tussen betrouwbaar beheer van instrumenten en wat gevraagd wordt op de markt.

4.5 Duurzame ontwikkeling

4.5.1 **Duurzame ontwikkeling en hulpbronnefficiëntie** spelen, in weerwil van grote verschillen tussen de lidstaten, steeds vaker een rol in bedrijfsstrategieën en bovenstroomse en onderstroomse transacties. Duurzame-bedrijfsmodellen maken Europese bedrijven veerkrachtiger. Overheidsinstanties en particuliere ondernemingen moeten op elkaar kunnen rekenen.

4.5.2 Toepasselijk in dit verband zijn vooral de klimaatverandering en CO₂-emissies. Gezien het aanhoudende risico op CO₂- en investeringslekken dringt het EESC aan op een hernieuwde beoordeling van EU-beleid als uitgangspunt voor een duurzame overgang naar een koolstofarme economie.

4.5.3 Kostenefficiëntie en technische haalbaarheid om het concurrentievermogen van ondernemingen te vrijwaren, zijn een *conditio sine qua non* voor duurzame economische groei en banengroei in de EU. Alleen op die manier kan worden gezorgd voor synergiewerking tussen milieudoelstellingen en de prestaties van ondernemingen.

4.5.4 Alle komende generaties werknemers mogen er in sociaal opzicht niet bekaaid afkomen bij een door technologie aangedreven overgang naar een koolstofarme en hulpbronnefficiënte economie.

4.5.5 Door de vergrijzing komen er naar verhouding meer oudere consumenten: de industrieproductie moet aan dat nieuwe consumptiepatroon worden aangepast. Die ontwikkeling

moet ook worden gezien als nieuwe kansen voor het bedrijfsleven en als ruimte voor vernieuwing, bijvoorbeeld op het gebied van functionele levensmiddelen, de verbouwing van huizen en woningen, aanpassingen in de vervoersector en nieuwe technologie voor de gezondheidszorg en langdurige verpleging.

4.5.6 EU-programma's en regelgeving moeten een aansporing zijn tot duurzame innovatie, o.m. volgens de hoofdlijnen van het vlaggenschipinitiatief "Efficiënt gebruik van hulpbronnen". Er staan gigantische belangen op het spel voor de industrie. Daarom komt het erop aan dat de milieuvoorwaarden overal in de EU vergelijkbaar, stabiel en voorspelbaar zijn. Hoe effectief ecologische ontwerpen⁽¹⁰⁾ zijn, moet zorgvuldig worden uitgezocht, evenals een invoering van absolute maxima voor het gebruik van grondstoffen in de industrie.

Overregulering heeft ook gevolgen voor innovatie en investeringen en kan leiden tot verlies aan marktaandeel. De Commissie en de Raad moeten instaan voor de instandhouding van Europa's (energie-intensieve) basisindustrie en een einde maken aan concurrentievervalsingen in de betrekkingen met landen buiten de EU.

4.6 Dienstverlening

4.6.1 Zeventig procent van de economie van de EU komt voor rekening van de **dienstensector**, die goed is voor het leeuwendeel van de werkgelegenheid. Diensten en industriële processen lopen onlosmakelijk in elkaar over, waarbij diensten aan die industriële processen een solide basis geven. Toch wordt de dienstenrichtlijn tot dusverre ongelijk toegepast en blijft de bedrijfsgerelateerde dienstverlening bijna overal in de EU onderontwikkeld.

4.6.2 De ontstentenis van een interne markt voor diensten (een "witte olifant in de kamer") heeft een ongunstige uitwerking op Europa's handel en productiviteit. Op beide gebieden doen de VS het beter, omdat de markt voor diensten daar verder geïntegreerd is. Er is nog altijd sprake van een sterke vooringenomenheid ten gunste van diensten uit eigen huis, met daar nog bovenop belemmeringen voor grensoverschrijdende dienstverlening. *Minder handel betekent minder concurrentie: de dienstenmarkten in de EU zijn nog altijd voornamelijk nationaal, wat de groei van de productiviteit in de weg staat*⁽¹¹⁾.

4.6.3 Die teleurstellende ontwikkeling vormt een belemmering voor een concurrentiekrachtige ICT-sector in Europa, zet een rem op pionierswerk en maakt dat de productiviteit maar moeilijk groter wordt. De EU moet dan ook zorgen voor de liberalisering van de dienstenmarkt en zou overal in Europa bedrijfsgerelateerde dienstverlening, met bijbehorende banengroei, moeten bevorderen.

4.7 Administratieve belemmeringen

4.7.1 Klachten over **administratieve belemmeringen** zijn schering en inslag. Toch leiden die klachten maar zelden tot stelselmatige evaluatie van nationale regels en regelgeving waarvoor het erg wenselijk zou zijn om daarop effectbeoordelingen uit te voeren, zoals de Commissie ook altijd bij haar

⁽¹⁰⁾ Zie Richtlijn 2009/125 van oktober 2009

⁽¹¹⁾ "How to build European services markets?", John Springfield, Centre for European Reform, september 2012, blz. 4

beleidsvoorstellen doet. Meestal wordt er tussen de lidstaten niet gecoördineerd. Administratieve obstakels en belemmeringen ondermijnen tal van pogingen om nieuwe bedrijven op te starten en het midden- en kleinbedrijf te bevorderen.

4.7.2 Op dit gebied is steeds vaker sprake van verkapt protectionisme. Het EESC dringt aan op continue en transparante evaluaties. De Commissie zou met de uitvoering van onderzoek moeten worden belast. In de Raad zouden *peer reviews* ter discussie moeten worden gesteld. De Raad zou doelstellingen en termijnen moeten vastleggen.

4.8 Kleine en middelgrote ondernemingen

4.8.1 Er zijn veel verschillende - en vaak niet meer met elkaar te vergelijken - soorten **kleine en middelgrote ondernemingen**. Sommige ervan (bv. kleinhandelsbedrijven) staan zwaar onder druk, terwijl andere juist activiteiten (uitbesteding, waardeketens enz.) overnemen van grote ondernemingen en doorgaans de doorslag geven voor de innovatie van producten en diensten. Kortom, kleine en middelgrote ondernemingen innoveren en behalen marktsuccessen en zijn dan ook overduidelijk toe aan integratie en moeten worden aangemerkt als drijvende kracht achter het industriebeleid van de EU.

4.8.2 Dankzij hun dynamische opstelling, interactie met waardeketens en flexibiliteit treden kleine en middelgrote ondernemingen vaak op als pioniers voor op maat gesneden oplossingen en vernieuwing. Kleine en middelgrote ondernemingen zijn ook een belangrijk bron van werkgelegenheid en moeten worden gesteund in hun pogingen om minder schaarse hulpbronnen en energie te verbruiken: door het geld dat daarmee wordt bespaard, worden zij in staat gesteld om nog beter te presteren en nog meer banen te creëren.

4.8.3 Europa heeft jonge ondernemers nodig. De nadruk moet dan ook worden gelegd op ondernemerschap, waartoe ook het verschijnsel van de ondernemingsgerichte universiteit moet worden gerekend. Het EESC is ingenomen met het actieplan voor ondernemerschap van de Commissie.

4.8.4 Het aantal startende ondernemingen neemt toe. In vergelijking met de VS zijn er echter nog steeds te weinig kleine ondernemingen die tot volle wasdom komen. De redenen daartoe zijn niet alleen dat bedrijven het financieel niet redden, maar ook dat nationale belemmeringen worden opgeworpen op de Europese markt.

4.9 Energie

4.9.1 De energiemix in de EU is gefragmenteerd, omdat lidstaten een eigen **energiebeleid** voeren. Die fragmentatie heeft gevolgen voor de energieprijzen, technologie, betrekkingen met landen buiten de EU en de eengemaakte markt. Het EESC wijst met nadruk op de noodzaak van een gemeenschappelijk energiebeleid. De economie kan niet zonder energie: daarom kan een volwaardig industriebeleid niet worden vormgegeven zonder dat er overall in Europa bepaalde gemeenschappelijk beginselen worden toegepast.

4.9.2 De Raad ontkomt niet langer aan een strategische discussie over de langetermijnperspectieven voor de energievoorziening en bijbehorend beleid, ofwel over de vraag welke energiemix (van fossiele brandstoffen, kernenergie en hernieuwbare energie) wenselijk is voor de EU. Andere discussiepunten zijn het milieu, gezondheid en veiligheid.

4.9.3 Aangezien de schaliegaswinning in de VS de wereldwijde energieverhoudingen momenteel op hun kop zet, zijn besluiten in dit verband dringender dan ooit.

4.9.4 De energieprijzen in de EU zijn veel hoger dan bij de andere grote handelspartners. De Amerikaanse gasprijs komt momenteel overeen met 20 % van de prijs die in Europa wordt betaald, met alle verstrekkende gevolgen van dien voor de chemische en staalindustrie en mogelijke gevolgen voor *downstream*-bedrijven. Het gevolg daarvan voor investeringen in Europa en de behoefte aan een gecoördineerde reactie van de EU en de lidstaten zijn brandende kwesties die om een doeltreffend antwoord vragen.

4.9.5 Met de industrie wordt een bijdrage geleverd aan hernieuwbare energie. Alleen is energie duur. Daarom moet beslist de gulden middenweg worden gevonden tussen concurrentievermogen en financiering van hernieuwbare energiebronnen. Hieronder kunnen belastingverlagingen en verbeteringen van kostenefficiënte steunregelingen worden gerekend.

4.10 Externe betrekkingen

4.10.1 **Externe betrekkingen** hebben meer om het lijf dan alleen maar formele overeenkomsten zoals de Wereldhandelsorganisatie. De EU en de lidstaten zouden vorm moeten geven aan een externe dimensie van het industriebeleid door een gemeenschappelijke kijk te ontwikkelen op de aanpak van complexe vraagstukken, met name als het gaat om de totstandbrenging van gelijke concurrentievoorwaarden. Open markten impliceren wederzijdsheid. Daarom moet de EU paal en perk stellen aan concrete verstoringen die schadelijk zijn voor de belangen van de Europese industrie.

4.10.2 Het is voor de economie van doorslaggevend belang dat het energieaanbod continu en veilig is. Juist omdat de energieprijzen in de VS momenteel laag zijn, moet worden gekozen voor een beleid dat heel Europa bestrijkt. Ook moet speciale aandacht worden geschonken aan materiaal dat onontbeerlijk is voor industriële processen.

4.10.3 Internationale milieu-, klimaat- en sociale normen of navenante sectorgebonden overeenkomsten zijn van doorslaggevend belang voor de totstandbrenging van gelijke concurrentievoorwaarden in de wereld en moeten de voorwaarden scheppen voor de instandhouding van industriële waardeketens in Europa.

4.10.4 Het EESC wijst op de noodzaak van de bescherming van de intellectuele-eigendomsrechten. Er moet worden toegezien op toegang tot openbare aanbestedingen in het buitenland.

4.10.5 Vrijhandelsovereenkomsten waarover naar behoren is onderhandeld en die evenwichtig zijn, zijn meer dan welkom. Voorwaarde is dat daarop nauw toezicht wordt uitgeoefend.

Brussel, 11 juli 2013

De voorzitter
van het Europees Economisch en Sociaal Comité
Henri MALOSSE
